

VI. L E V É L.

*Költ Komáromban, Bóldog Aszfzony Ha-
vának 20. Napján.*

Louvoisnak folytatása.

De minekutánna egy kevésbé magához
tért, ilyen szókra fakadott: „Oda vagyok,
„ abból, a' mit egy hitvány ablakért tse-
„ lekedett velem a' Király, látom, hogy
„ annak kegyelmét el- vesztettem. Nints
„ más mód szabadulásomra, hanem hogy
„ hadat vonjak nyakára, melly az építést
„ vele el-felejtette, és engem' múlhatatla-
„ núl szükségessé tegyen! és bizony ennek
„ meg kell lenni. „ Bé is tellyesítette két
hónapra szavát. És ez vólt amaz 1688-dik
esztendő-béli hadakozásnak különös kezde-
te, melly Frantzia Országot belől egészen
el-rontotta, határait kívül nem nevelte, és
fok történeteket okozott, mellyek XIV-dik
Lajosnak nem szolgáltak betsületire. Fél
Europa tűzbe 's lángba jött akkor, mint-
hogy Trianonban egy ablak tágas vagy
keskeny vólt!!!

De még ezzel sem elégedett-meg a'
Louvoisnak vad természete, azt kívánta ő,

M. Gyűj. III. N.

F

hogy

hogy egész Európa fel-fordúljon. Spanyol-Ország, melly a' Tsászárral és a' Hollandusokkal szövetségben vólt, már akaratját ki-jelentette. Innen Louvois alkalmaztságot vett arra, hogy just formáljon Lombárdiára, és a' Sabaudiai Hertzeget a' maga akaratjának ki-jelentésére kényszerítse, Ennek a' Fejedelemnek egyedül az vólt akaratja, hogy egyik mellé is a' hadakozó hatalmaságok közzül ne álljon, a' honnan mint erőtlenebb rész könnyen meg-egyeztet abba, hogy a' Frantzia Hadi-seregék az ő Tartományin kereftül menjenek, tsak hogy egyfzerre nagy Sereg ne jöjjön, azonban a' rendet és a' hadi fenytéket szorgalmasan meg-tartsa, 's mindent kész pénzzel fizessen. Semmi ennél törvényesebb dolog nem lehetett, a' honnan a' Fő-Vezér Catinat, a' kitől az egész Sereg függött, és a' ki már a' széleken állott, egyezésbe is botsátkozott a' Hertzeggel; de alig alhatott-meg egyy punctum eránt, mindjárt többet kívánt Louvois, és Kurírt Kurírra küldözött olly egymással ellenkező parantsolatokkal, hogy sem a' Sabaudiai Hertzeg, sem maga a' Catinát a' Minister' akaratját azokból ki nem tanulhatta. Minekokáért a' Hertzeg végtére más eszközhöz nyúlt, és egyenesen a' Királynak írt, akarván annak gondolatját meg-kérdeni, és magát a' lze-

fint

rint rendelni. Ez Louvoisnak, a' ki ötet kényszeríteni akarta a' hadakozásra, akadályúl lett volna. — Minekokáért a' Levelet el-fikkasztotta, és olly rend-kívül való kéréseket terjesztett eleibe, hogy mind egy lett volna azokba meg-eggyezni, vagy a' maga egész Tartományát a' Frantzia Sereg' szabad akarátjának ki-tenni. A' Hertzeg azért kezdett panaszkodni. Ellenben Louvois sértegető szókkal felelt neki, vele gorombául bánt, és Catinátnak, a' ki a' Ministernek ebben az egész tselekedetében igazat nem láthatott, meg-parantsolta, hogy magát a' Hertzeg ellen, mint ellenség, úgy viselje. Így osztán a' Hertzeg, hogy tromfal fizessen, kénytelen volt a' Tsászárral, az Orániai Hertzeggel és a' Hollandusokkal szövetségre lépni, és a' maga Tartományai' fekvések szerint, leg-rettenetesebb ellensége lett Frantzia Országának.

Mitsoda vad és nem emberi indulatokkal bírt légyen ez a' határozatlan hatalmú Minister, meg-tetszik továbbá ez nem mindenütt olvasható történetből is. Mint Királyi Épületeknek fő-igazgatója, Maintenonban az épületen csak nem egy egész Hadi-Sereget dolgoztatott, melly között a' midőn ragadó nyavalya támadott, és fok ezeket el-hordott volna: nem csak az hogy meg nem esett szíve azokon; sőt inkább

ezt mondotta: „ Mindegy akár fegyveresen
 „ veszfzenek-el az ellenfégnak valamelly
 „ Vára alatt, akár a' föld-ásásban halja-
 „ nak-meg, mindenkor tsak a' Király' szol-
 „ gálatjában veszfzenek. „

Ez a' Minister olly nagy kedvében vólt
 a' Királynak, hogy még a' Maintenon Afz-
 szonnyal való titkos egybe kelését is tudta,
 és az esketésen személyesen jelen vólt. Azt
 meg kell az ő dítséretire vallani, hogy bá-
 tor és okos ember vólt, a' honnan a' Királ-
 lyal fel tudta fogadtatni, hogy a' maga há-
 zafságát a' nevezett Afzszonnyal soha nyil-
 ván ki nem hirdetteti, melly fogadását ve-
 le a' Párisi Érsek Harlay Úr előtt, a' maga
 jelenlétében még egyszer meg-újította. Egy-
 néhány esztendővel azután meg-tudta Lou-
 vois, hogy a' Maintenon Afzszonny minden
 mesterfégét meg-vetette, és a' házafságnak
 nyilván valóvátételében igyekszik, és hogy
 a' Király olly erőtelen vólt, hogy azt néki
 meg is ígérte. Louvois azért azonnal hí-
 vatja az Érseket Versáliába, holmi papiro-
 fokat fog a' karja alá, és mindjárt ebéd után
 megy a' Királyhoz. Lajos, a' ki illy szo-
 katlan órán való jövetelében meg-ütközött,
 kérdezi, hogy mit hoz? Valami nagyot,
 úgy mond Louvois, nagy szomorúan. A'
 Király azonnal parantsolja hogy a' szobá-
 ból mindenek ki-menjenek. Azonban észre
 ve-

veszi, hogy mi van a' Louvois begyiben, kezdi magát tettetni, szól, beszéli más dolgokról, és a' midőn látja, hogy már ki nem kerülhet előle, fel-kél és megy egy szoba felé, mellyben emberek voltak, hogy így a' beszélgatést félben szakaszsa. De a' Minister, a' ki a' Királynak gondolatit által-látta, el-állja az útját, előtte térdre esik, és felső ruhája alól ki-von egy kis fegyvert, 's markolatjánál fogva nyújtja a' Királynak, és kérve kényszeríti, hogy inkább azon a' helyen mindjárt üsse őtet által, mintsem azt meg-engedje néki érni, hogy füleivel hallja a' Király házasságának ki-hírdetését, vagy szemeivel lássa adott Királyi szavának meg-szegését, és azt, hogy miként teszi a' Király magát egész Európa előtt nevetségessé. A' Király mintha eleven szélen állott volna, járkált fel 's alá, 's mond a' Ministernek, hogy hagyjon néki békét; de az még erősebben beszélt; festegette régi ditsőségét, és azt a' gyalázatot, mellyet most maga fejére vonni akar, és a' mellyet valaha halálos ágyában meg-bán; egy szóval, addig küzködik a' Királlyal, míg nem az másodszor is meg-ígéri, hogy házasságát soha közönfégessé nem teszi.

Még azon estve érkezik az Érsek Ver-fáliába, Louvois el-beszéli néki mit tselekedett, és kéri, hogy a' Királyt fel-tett

szándékában erősítse-meg. Ez más nap el-
megy a' Királyhoz, beszéll vele a' dolog
felől, és ugyan azon ígéretét meg-nyeri.
De a' Maintenon Aszfzony részéről nem kis
aggódásban volt Lajos, mert az minden nap
várta a' Királyi fogadásnak tellyesfedését.
Egynehány napok múlva, midőn látná, hogy
a' Király felőle többé nem is beszéll, a' ma-
ga azon való nyughatatlanfágát értéfére adja,
's egyszer'smind észre veszi a' Királynak meg-
háborodását. Azért még erősebben fogja ő-
tet, míg nem végre kéri a' Király, hogy
ne gondolkodjon többé a' maga házaftsága-
nak ki-hírdetéséről. Minekutanna az Asz-
fzony meg-tsalatkozott reményfégen száрма-
zott ijedéséből egyy kevésse magához tért,
annak ki-találásán kezdett igyekezni, a' ki-
nek ő e' szolgálatot köszönhetne. Tsak ha-
mar meg is tudta a' maga szzerentsétlenfége-
nek okát, és abban a' szempillantásban meg-
esküdött, hogy Louvoist meg-buktatja. De
akkor az idő szándékának nem kedvezett.
Szükség volt a' dolognak olyan gyanús Ki-
rály előtt mint Lajos, egyy kevésse feledé-
kenységbe menni, és tsak lassan lassan kel-
lett az alkalmatosságot használni egyy ol-
lyan ellenfégnak meg-rontására, a' ki a' Ki-
rálynak szívét egészen bírta; és akkor a' há-
ború miatt múlhatatlanúl szükséges volt.

Azon-

Azonban semmi alkalmatosságot el nem mulatott, melly a' Ministernek romlását fi-
ettethette, mellyek között leg-jobb vólt a' Pa-
latinátusi Választó-fejedelemségben esett ret-
tenetes pusztítás. Ezt, és az ezzel járt ke-
gyetlenséget a' leg-feketébb színekkel feste-
gette a' Király előtt, és szívére adta, hogy
a' Népnak gyűlölfége és átká színt úgy víz-
sza-esik ő reája, mint az ő embertelen Mi-
nisterére, és még talán rossz következése-
ket von maga után. Így tehát apródonként
el-fordította a' Királynak szívét Louvoistól,
és ez a' történet leg-többet segített az ő
végő veszedelmét. A' minden emberi in-
dulatoktól üres és kegyetlen Louvois nem
eléggedett-meg azzal, hogy az egész Pala-
tinátust el-pusztította, hanem azt akarta,
hogy Trier Városát is el-égettesse, és egy-
nehányszor hartzolt is már a' Királlyal, de
soha engedelmet arra nem nyerhetett. Mi-
vel pedig olly nyakas ember vólt, hogy a'
maga tzeljától egy könnyen el nem állott,
egy alkalmatossággal, midőn a' Királlyal a'
Maintenon Afzszony szobájában dolgozna, be-
szédét ismét Trierre fordította. Azt mondja
a' többek közt a' Királynak, hogy igen is
vette észre, hogy egy kis akadáka vagyon
a' Király' Lelki-esméretének, melly miatt
Triernek el-pusztításában meg-eggyezni nem
akar, és azért már mindent magára vett,

F A

's az

's az ő Felfége híre nélkül egyy Kurírt küldött olly parantsolattal, hogy Triert a' négy székeletén gyűjtsák - meg. Erre azon szempillantásban olly nagy haragba jött á' Király, hogy az olasz-kementzéből a' vas-fogót fel-kapván, neki ment Louvoisnak, és meg akarta verri; de a' Maintenon Afzszony közikbe állott, és rá kiáltott a' Királyra ezt mondván: „Ugyan Uram Király! mit akar? „Azonban Louvois fiet az ajtó felé, a' Király pedig utána kiált: „hogy azonnal küldjön más Kurírt ellenkező parantsolatokkal „és iparkodjon, hogy az idején korán oda „érjen, mert különben fejével fizet. „

Louvois a' Kurírt akkor még valófággal el-nem küldötte; hanem tsak megparantsolta; hogy készen legyen, a' honnan az első parantsolatot Trier' meg-égetése éránt még vízfőz-vehette tőle, és mást adhatott annak helyébe. A' Király ellenben abban a' vélekedésben vólt, hogy a' Kurír idejében oda jutott, és a' gonoszt el-távoztatta a' Várostól. Ezen történet után nyertes lett játékában a' Maintenon a' Ministeren, kitől még egynehány ehhez járúlt történetek úgy el-idegenítették a' Királyt, hogy maga a' Minister is már gondos kezdett lenni a' maga élete felől.

Illyen állapotjában meg-látogatta Louvoist Rochefort Afzszonyfág a' maga Leányá-

ányával egyben Meudonban, és az, az Afzszonyfágot 's Leányát egy kís kotsin fétálni vitte. A' kotsizás közben annyira elmerült Louvois a' maga gondolatiban, hogy mindég beszéltt magával, és eggynehányszor így kiáltott fel: „ Vallyon ugyan meg-tse-„ lekedné e'? - - vallyon ugyan rá vehet-„ nék e'? - - nem! de még is! - - nem „ meri ő azt, „ Azonban míg így beszéllgetne, el-felejtí a' gyeplőt igazgatni, 's olly közel megy egy tónak a' széléhez, hogy alig nyerhetett a' Rochefort Afzszony időt a' kiáltásra, Louvois pedig a' zabola meg-rántására, — és így majd hogy mindnyájokat a' vízbe nem ölte. A' kiáltásra minteggy mély álomból fel-ébredett a' Minister, és meg-vallotta, hogy már eszében sem volt a' kotsizás. Azután Trianonba ment olly véggel, hogy a' Savanyú vizekkel éljen, de eggynehány napok múlva meg-betegedett a' Maintenon Afzszony házánál, és mivel a' nyavalya rajta hirtelen erőt vett, tsak hamar meg is holt.

Ekkor mindenek figyelmetesek voltak a' Királynak változására; de az még vídább volt mint egyébkor, és tsak egy szóval is tsudálkozását nem mutatta a' Ministernek hirtelen halálán. Louvois már olly gyűlölségbe jött előtte, hogy annak a' Bastiljébe való ültetése már meg volt ná-

la határozva, és a' parantsolat is kész vólt,
mikor a' Louvois meg-hólt. És ezt XIV-
dik Lajos azután maga meg-vallotta Cha-
millárttnak,

Pestről, Cs. I.

A' Találós Mese vólt *Mindenes Gyűj-
temény*; a' Rejtett Szó *Tolvaj*, mellyből
ki-telik *tol, vaj, olaj*.

Találós Mese.

Érzéketlen vólt az Anyám, de én élek,
Munkálkodom; tehát vagyon bennem
Lélek.

Fúrás és faragás nemes Mesterfégem,
De köszörű-köre nints semmi szűkségem,
A' melly jó Anyától eredetem' veszem,
Ugyan annak testét jó ízűen eszem.
Szabados quartélyom minden háznál vagyon,
Bár reám a' gazda haragudjék nagyon,
Az időnek vagyok társa, 's hív barátja.
Örül, ferénységem a' midőn meg-látja.

Rejtett Szó.

Engemet a' Magyarok tsak négy ízekbe kö-
töztek;
Szegd-el az eggy lábam, bennem kényedre
nyugodhatfz;
Kettejit el-hagyván, fán olly részetske le-
jéndek.

A'

A' melly rajta marad leveleknek hullta u-
tán is,
'S kaptsolt homlokokat míglen kofzorúzni
szokás vólt.
Emberek' és Várak' fanyarú vesztekre szü-
lettem,
Ez már a' negyedik Század forgása hogy
élek.

Pozsoni Szemináriumból.

Aha Uj Vármegyéből tudósíttatunk
hogy T. Kazintzi Ferentz Úr *Klopstok Mes-
siásját*, *Geszner Salamonnak* minden mun-
káját, és *Hamletet* szándékozik minden órán
ki-botsátani. — Ugyan onnan írják, hogy ez
a' fáradhatatlan Hazafi az alatta lévő osko-
lák' vigyázoiknak meg-parantsolta, hogy a'
Német nyelvet is szorgalmazatosan taníttassák
ugyan: de azért a' Haza' nyelvét is minden
igyekezetekkel boldogítsák; mert a' Tsá-
szári Fellégnek éppen nem tétlja az Anyai
nyelvnek el-törlése. — — Ha mindenütt
így cselekednének, úgy kedves nyelvünk
talán nem halna meg olly hamar: de hány
Kazintzik vagynak a' Hazában, 's hányan
lesznek ezután? — Sok helyen már azt is
meg parantsolták, hogy a' Magyar Orthogra-
fiát ne tanítsák; mert nem szükség hogy a'
gyermek Magyarúl tudjon írni. — — A'
Gram-

Grammatikában olyan Tanítók tétettetnek, a' kik semmit sem tudnak Magyarúl, 's nagy részént a' gyermekek úgy fordítanak 's úgy tanulnak -meg valamit könyv nélkül mint a' szajkók. — — Mi lesz' mind ezekből egyéb, hanem idővel mind a' nyelvnek mind a' Nemzetnek el-töröltetése! Az ilyenek pedig esnek a' Kegyelmes Felfégnek tzielja és akaratja ellen; mert ki merne csak gondolkozni is úgy, hogy ez a' Haza' édes Atyja a' Magyar Nemzetet akarná el-törölni, a' mellynek közönheti egyedül az Auszriai Birodalom a' maga mostani fenn-állását 's virágzását. — Valóban egy bölts, jó lelki-esméretű 's hízelkedni nem tudó *Hefzel*nek pennájára méltó volna ez a' kérdés, ha vallyon a' Német nyelvnek el-terjedése hasznára vagy pedig kárára lesz' e' az Auszriai Birodalomnak? — A' különböző nyelv és Nemzet nem csak ékességére hanem nagy bátorságára is szolgál a' Királyi széknak. — Ha Tseh Országban valami mozdulás esik, egynehány Magyar Regiment el-végezi a'pert, 's hasonló-képpen egyébüitt is mások; de ha a' nyelv egygy lesz'; úgy a' nemzet is némi-némű-képpen egygy lesz' 's egyget is érthet 's a' t. Ha Frantzia Országban különböző Nemzetek 's nyelvek lettek volna: úgy e' nagy változásra az igazgatás' dolgában nehezen mehettek volna: de egygy
a'

a' nyelv 's egygy a' Nemzet. — Éppen nem
 fűklég mély Politikusnak lenni arra, hogy
 valaki meg mondja, hogy ha valaha az
 Auszriai Birodalomnak romlása lesz', azt
 a' nyelvnek eggyfége fogja véghez vinni. —
 Úgy látszik tehát, hogy talán az előre néző
 józan Politika azt kívánná, hogy nem hogy
 az Anyai nyelveknek el-nyomásokkal a'
 Németet kellene el-terjeszteni; hanem in-
 kább meg-kellene gátolni, hogy soha a' Köz
 nép közt a' Német nyelv közönséges ne
 legyen. — A' mi a' katonákat illeti, azok
 két három hét alatt meg-tanúlhatják azt
 Németül, a' mire nekik leg-nagyobb fűklé-
 gek vagyon. — Az Auszriai Fejedelmek
 pedig még gyermeklégekben meg-tanúlhat-
 nák a' Német, Magyar, Olasz, és Tóth nyel-
 veket, ezek pedig az egész Birodalomnak
 nyelvei; mert a' Horváth és Rátz nyelv a'
 Tóthtól keveset különböz. —

*A' meg-ijedést sokszor lehet nagyobb ije-
 déssel orvosolni.*

*Hárlemben Hollandiában vólt egy A-
 pátza Klastrom, mellyben némelly Refor-
 mátus Fő-emberek különös gondviseelés alatt
 tanították Leányaikat. Esett egykor hogy
 kilentz Leányok lévén benne, 's egy köz-
 zülök nyavalya-törésbe esvén, a' többek*

is

is mind úgy meg-rémültek tőle, hogy őket is mindnyájokat a' nyavalya ki-törte. — A' több Orvosok között oda hívattatott a' nagy *Boerháve* is, de semmire sem mehetett velük. Egykor észre vévén, hogy ezekettsak a' képzelődés teszi betegekké, abba a' gondolatba esett, hogy talán valamelly nagy meg-ijesztés által a' régi ijedést elméjeből ki lehetné űzni. — Mindeniknek szobájába a' Hollandus szokás szerint kájha helyett kandalló vagy tüzelő volt, 's noha éppen *kánikulában* esett a' dolog, még is azt parantsolta Boerháve, hogy rakjanak igen nagy tüzet a' kandallókba, 's tegyenek belé két rúd vasat, hogy egészen tüzefedjen-meg benne. Azonban alattomban meg-parantsolta a' betegekkel bánó Afziszonyoknak, hogy majd ha találják kérdezni azok, miért rakták azt a' nagy tüzet, és miért tüzefítik a' vasakat benne? azt feleljék, hogy a' Doktor azt parantsolta, hogy mihelyt a' nyavalya-törés rájuk jön, azt a' két tüzes vasat tegyék a' két mezítelen tzombjokra, mind addig míg a' tsontig bé nem égnek. Ezen annyira meg-ijedtek a' Leányok, hogy a' régi félelem egészen ki-üzödött elméjeből, és többé a' 8. közzül egyet sem ütött ki a' nyavalya. — Tífsót is elő-hoz egy példát, hogy t. i. egy gyermeket tíz hónapos korában ki ütött a' nyavalya azért, hogy egy

.ré-

részeg ember egygy puskát fütött-el álmában a' füle mellett. Azután három esztendős koráig majd minden nap el-ütötte a' nyavalya, 's az orvoslás nem használt néki. Mikor három esztendős vólt, vígyázatlanfágból egy rakás tüzes szénre esett, 's az égés úgy meg-ijesztette, hogy azután soha többé a' nyavalya el nem ütötte. Innen vehették talán némelly Parafztok hogy hideglelős Felefégeiket veréssel orvosolják. — Mikor látják hogy már a' hideg kezdi őket borzogatni, elő veszik egy kötéllel, 's minden ok nélkül ütik verik. A' szegény Afzszonyok el ijednek, 's nem tudják meg-örültek é Férjeik, vagy mi találta őket? — Hogy az ilyen váratlan meg-verettetésből származott ijedség, kivált a' negyed napi hideglelésben, szerentsés fordúlást ne okozzon az emberben, azt nem tagadjuk; de azért erre a' verekedő Cúrara kedves olvasóinkat fel nem szabadítjuk; mert kivált az Afzszonyok a' régi boszfúfágot szegény Férjeiken ilyenkor ki-pótolhatnák.

Telescopiumok, meszfsze-látó üveg - tsők.

Frantzia Országban Abbás Rochon készített az el-múlt esztendőben egy meszfsze látó üveg-tsőt, mellynél még nagyobb soha sem vólt a' világon. Ugyan ez a' böls
mi-

míves tsinált egyy másikat is, mellynek tükörét ama' nem régen talált értz nemből Platinából készítette, 's a' mellynek hafzna tsudálatos — Nem külömben ama' híres Ég vizsgáló *Herschel* most készít egyy 40. lábnyi üveg-tsöt Ángliában, melly ha el-ké-fzülhet, még a' *Rochonét* is fellyül fogja haladni. A' mileg-tsúdálatosabb benne ez az, hogy noha illy rendkívül nagy, még is egyy ember magában is bánhat vele, holott ele-inten, míg azt ez az elmés míves nagyobb nagyobb tökéletességre nem vitte, hűsz ember kívántatott reá. — — Egyy Ánglus Újság, melly *Morning paper, Reggeli Le-vélnek* neveztetik, azt írja, hogy *La Lan-ed*, a' Párisi Ég-vizsgáló Böltz meg-mutat-at vólna, hogy az új *Plánétát* vagy Búj-dosó-tsillagot már *Herschel* előtt *Mayer* fel-találta. — Meg-lehet hogy gyanította, vagy pedig hogy ugyan azon a' helyen látott ő is tsillagot, de mindenkor *Herschel*é le-z' az a' ditsőség, hogy ő találta-fel, 's ő mér-te-meg annak mind mészszefégét, mind nagy-fágát, mind pedig az időt, melly alatt a' nap körül el-végezi útát. — Ugyan ez a' fáradhatatlan Ég-vizsgáló *Herschel* 2300. tsillagokat fedezett-fel az égen a' maga 20. lábnyi üveg-tsőjével; mellyekről még más böltsek nem emlékeztek. —

